

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ

Кафедра фінансів і банківської справи

КРЕДИТУВАННЯ І КОНТРОЛЬ

Навчально-методичні матеріали

УДК 336.774.3
ББК 65.26

*Обговорено і схвалено на засіданні
кафедри фінансів і банківської справи
(Протокол № 1 від 26 серпня 2011 р.)*

Рецензент:

Супрун Василь Павлович – д.е.н., професор

Укладач:

Гладких Дмитро Михайлович – к.е.н., доцент

Кредитування і контроль: Навчально-методичні матеріали // Укл. Д.М. Гладких. – К.: Національна академія управління, 2011. – 28 с.

Кредитні операції – класичний і найбільш дохідний вид банківської діяльності, проте саме з цим видом діяльності пов'язані основні ризики, притаманні банківському бізнесу. У зв'язку з цим постає питання про необхідність регламентації банківського кредитування та впровадження виваженого банківського контролю за використанням кредитних коштів.

УДК 336.774.3
ББК 65.26

© Оригінал-макет,
"Національної академії управління", 2011

ЗМІСТ

1. МЕТА ТА ЗАДАЧІ КУРСУ	4
2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН	5
3. РЕГЛАМЕНТ ВИКЛАДАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ	6
4. НАВЧАЛЬНІ МОДУЛІ	9
4.1. Модуль 1.	9
4.2. Модуль 2.	12
4.3. Модуль 3.	17
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ГРУПОВОЇ ТВОРЧОЇ РОБОТИ	22
5. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ	23
6. ОСОБЛИВОСТІ РЕГЛАМЕНТУ ВИКЛАДАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ	24
7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	25

1. МЕТА ТА ЗАДАЧІ КУРСУ

У сучасній ринковій економіці банківська система відіграє ключове значення завдяки зв'язкам цієї системи з усіма секторами економіки. Найважливіші функції банків полягають у забезпеченні безперебійного грошового обігу та обігу капіталу, у наданні кредитних ресурсів суб'єктам господарювання, державі, приватними особами, а також створенні сприятливих умов для вкладання коштів з метою нагромадження заощаджень у національній економіці. Через неї проходить значний обсяг грошових розрахунків підприємств, організацій і населення. Вона мобілізує і перетворює в активно діючий капітал тимчасово вільні кошти, заощадження та доходи населення, здійснює велику кількість кредитних, інвестиційних, посередницьких, довірчих та інших операцій.

На відміну від інших економічних суб'єктів ринку, банки містять у собі підвищену загрозу дестабілізації власної діяльності і загальноекономічної кризи, що пояснюється специфікою їх діяльності.

Кредитні операції – класичний і найбільш дохідний вид банківської діяльності, проте саме з цим видом діяльності пов'язані основні ризики, притаманні банківському бізнесу. У зв'язку з цим постає питання про необхідність регламентації банківського кредитування та впровадження виваженого банківського контролю за використанням кредитних коштів.

Метою вивчення дисципліни "Кредитування і контроль" є формування системи теоретичних знань і практичних навичок прийняття рішень про надання позички та мінімізацію ризиків, пов'язаних із банківською діяльністю.

Основними завданнями курсу є вивчення методики банківського моніторингу процесів кредитування та мінімізації втрат, пов'язаних із банківською діяльністю.

Ефективній реалізації цілей та завдань курсу підпорядкована тематична логіка його викладання, структура та зміст тем лекцій, проблематика семінарських занять та компановка у три навчальні модулі.

2. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПЛАН ТА КІЛЬКІСТЬ ГОДИН ДЛЯ ВИКЛАДАННЯ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ТЕМ КУРСУ “КРЕДИТУВАННЯ І КОНТРОЛЬ”

№ п/п	Теми навчальних модулів	Денна форма навчання			
		Всього	Лекції	Семінари	Самостійна робота
	Модуль 1.				
	Всього:	14	4	4	6
1.	ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ І ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ПРО НАДАННЯ ПОЗИЧКИ	7	2	2	3
2.	ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНО СТІ ПОТЕНЦІЙНОГО ПОЗИЧАЛЬНИКА	7	2	2	3
	Модуль 2.				
	Всього:	29	12	8	9
3.	ПРОЦЕС БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ	11	4	4	3
4.	КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ, ЙОГО КЛАСИФІКАЦІЯ	9	4	2	3
5.	ПРОБЛЕМНІ ПОЗИЧКИ І ЗАСОБИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ БЕЗНАДІЙНИХ БОРГІВ	9	4	2	3
	Модуль 3.				
	Всього:	15	4	4	7
6.	КРЕДИТНИЙ РИЗИК ЯК СКЛADOVA ЧАСТИНА БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ	7	2	2	3
7.	СТВОРЕННЯ РЕЗЕРВУ ДЛЯ ПОКРИТТЯ МОЖЛИВИХ ВТРАТ ВІД КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ	8	2	2	4
	РАЗОМ:	58	20	16	22

3. РЕГЛАМЕНТ ВИКЛАДАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

В перехідний період в Національній академії управління як і в інших навчальних закладах України паралельно існуватимуть дві системи оцінювання, а саме **ECTS (Європейська система трансферту кредитів)** та **національна (4-х бальна)**. З цією метою в НАУ вводиться **100 – бальна шкала оцінювання знань**, за допомогою якої здійснюється конвертація оцінок системи ECTS в національну, що представлено в таблиці.

Порядок конвертації оцінок

Оцінка за системою ECTS	Визначення	Оцінка за 100 – бальною шкалою	Оцінка за національною системою
A	Відмінно – відмінне виконання	85 -100	5 (відмінно)
B	Дуже добре – вище середнього рівня	76 - 84	4 (добре)
C	Добре – загалом хороша робота	61 - 75	4 (добре)
D	Задовільно - непогано	56 - 60	3 (задовільно)
E	Достатньо – виконання відповідає мінімальним критеріям	50-55	3 (задовільно)
FX	Незадовільно – необхідне повторне перескладання	30 - 49	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання
F	Незадовільно – необхідно повторне вивчення дисципліни	0 - 23	2 (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДОВИХ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ВИВЧЕННЯ КУРСУ ТА ЇХ ОЦІНЮВАННЯ

Порядок, встановлений відповідним наказом ректора НАУ, передбачає можливість диференційованого підходу до формування 100 - бальної оцінки з окремих дисциплін, що об'єктивно обумовлено специфікою їх викладання. Весь програмний матеріал курсу **“Кредитування і контроль”** поділяється на три модулі, які представлені в навчально-тематичному плані дисципліни. Викладання основних питань згідно темам модулів та опанування їх студентами денної форми навчання включають такі складові: 1) лекції; 2) семінарські заняття; 3) тести; 4) наукові есе; 5) групову творчу роботу.

Лекції та семінарські заняття проводяться за загальноакадемічними правилами в аудиторний час за розкладом. **Відвідування лекцій та семінарів є обов'язковим**, що контролюється викладачами та куратором курсу, які по завершенню семестру оцінюють дану складову максимально 10 балами. Якщо студент з **будь-яких обставин** мав пропуски, його оцінки розраховуються за простою пропорцією, виходячи із сумарної кількості лекцій та семінарських занять. Так, якщо під час семестру було 12 лекцій і 14 семінарів (разом 26), а студент відвідав 8 лекцій і 10 семінарів (разом 18), то його оцінка відвідування складає 6,8 (26-10; 18 – x);

результат за загальноарифметичними правилами округлюється до цілої цифри і дорівнює 7 балам.

Другою складовою комплексної оцінки студента є його **активність на семінарських заняттях**, під час яких впродовж семестру він може отримати максимально 30 балів. Результати роботи кожного студента (виступи, доповнення, коментарі, участь у дискусії, грамотно поставлені запитання тощо) визначаються викладачем на семінарах індивідуально. Тобто після будь-якого заняття кожен студент має в журналі оцінку від 0 до, наприклад, 15 балів за вдалий виступ. Орієнтовні показники активності (максимально): виступ – 15; доповнення – 5; коментар – 3; запитання – 1. Виходячи з конкретних обставин, ці показники можуть коригуватися викладачем.

Враховуючи обмежену кількість аудиторних семінарських занять, наявність певної заздалегідь визначеної кількості балів у студента за кожний модуль не є обов'язковим. Активність визначається тільки по завершенню семестру. Тобто теоретично студент може мати 0 за Модуль 1, 0 за Модуль 2 і 30 балів за Модуль 3. Водночас, крім виступів, число яких об'єктивно лімітоване питаннями планів семінарських занять, за нормальної практики кожен може накопичувати бали за рахунок всіх інших форм активності на семінарах.

Третьою складовою семестрової комплексної оцінки є **тести**, які проводяться по завершенню вивчення Модулів 1-3, по кожному з яких студент може отримати максимально по 10 балів, тобто - 30 загалом. Тести проводяться у комп'ютерному класі за спеціально розробленою програмою. Час і аудиторія для тестування визначаються додатково. Технологія тестування передбачає наступне: 1) викладач заздалегідь готує 30-50 тестових завдань, що охоплюють програмний матеріал тем модулів. Під час тестування методом випадкової вибірки студент отримує 10 завдань, кожне з яких має 4 варіанти відповіді. Студент обирає, на його думку, вірну, для чого дається 1 хвилина на кожне питання. Загальний час на одне тестування – 11 хвилин (10 x 1) плюс 1 хвилина як резервна.

Після завершення тестування студент за комп'ютерною програмою безпосередньо на місці отримує оцінку, що відповідає кількості правильних відповідей, а саме: 7 вірних відповідей – 7 балів, 3 – 3 бали відповідно. **Повторне тестування не проводиться.** Якщо деякі студенти не були присутніми на плановому тестуванні з поважних обставин, вони мають можливість пройти тестування у додатково визначений час. Студенти, що не з'явилися на планове тестування без поважних причин, як і ті, що не були присутніми на додатковому, матимуть нульову оцінку.

Четвертий елемент загальної оцінки становлять результати, отримані за **наукові есе** з тематики Модулів 1 і 2, кожне з яких дає максимально 10 балів, тобто 20 балів (2 x 10) за три модулі.

Як форма самостійної роботи наукове есе є різновидом індивідуального творчого дослідження, в якому в стислому вигляді висвітлюється сутність проблеми або дається наукова порівняльна характеристика явищ, категорій, теорій тощо. Причому, **найважливішим у науковому есе є формулювання власної позиції, оцінки, шляхів вирішення проблеми тощо.**

Тексту есе передуює простий план, що має здебільшого три пункти. В кінці есе подається список літературних джерел (10 найменувань орієнтовно), які були використані для написання роботи. Обсяг наукового есе становить 4,5 – 5,0 аркушів

тексту на папері формату А4. В друкованому варіанті на одній сторінці тексту міститься до 30 рядків по 68-70 знаків кожному. Для цього зазвичай використовується шрифт Times New Roman розміру 14 та міжрядковий інтервал значенням 1,5. Якщо текст написаний від руки власноруч, то обсяг роботи збільшується в 1,5 – 2,0 рази в залежності від індивідуальних особливостей написання.

Наукове есе подається викладачу через куратора курсу у заздалегідь визначний термін, але не пізніше п'ятниці другого тижня після проведення семінару з останньої теми модуля, тобто строк написання дорівнює не менш ніж двома тижням. Якщо есе подане із запізненням, то за кожен день після встановленого строку з оцінки за роботу знімається один бал. Після 10 днів прострочки есе не приймаються. При подачі есе куратору останній проставляє дату на титульній сторінці і засвідчує її своїм підписом. Якщо студент не зміг вчасно підготувати есе з поважних обставин, це питання вирішується викладачем із кожним персонально.

Теми есе, що представлені в п.п.4.1.3. та 4.2.3, обираються студентами власноруч після першої лекції кожного з модулів. **В межах академічної групи теми не повинні дублюватися**, що регулюється старостою академічної групи.

Останнім п'ятим елементом комплексної оцінки є результат за **колективну групову творчу роботу**, що виконується в межах проблематики Модуля 3 впродовж останніх 2-3 тижнів семестру. Максимальна кількість балів – 10, причому кожен з членів групи отримує однакову для всіх оцінку (детальніше див. п.4.3.3. плану).

Таким чином комплексна оцінка розраховується як сума вищезаданих складових, і її максимальна величина потенційно дорівнює 100 балам, а саме:

1. Відвідування	- 10
2. Активність на семінарах	- 30
3. Тести	- 30
4. Наукові есе	- 20
5. Групова творча робота	- 10
Разом:	100

4. НАВЧАЛЬНІ МОДУЛІ

4.1. МОДУЛЬ 1

4.1.1. ЗМІСТ ТЕМ ТА ПЕРЕЛІК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ, ЩО РЕКОМЕНДУЮТЬСЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ І ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ПРО НАДАННЯ ПОЗИЧКИ.

Сутність кредитування. Теоретичні основи банківського кредитування. Функції та принципи кредитування. Характеристика умов, дотримання яких сприяє отриманню клієнтом позички в комерційному банку. Кредитна заявка, її зміст і аналіз. Умови кредитування. Прийняття рішень про надання позички. Форми забезпечення повернення банківських позичок. Механізм укладання кредитної угоди.

Рекомендована література:

1. Закон України № 2121-III від 07.12.2000 "Про банки і банківську діяльність" (із змінами і доповненнями, внесеними 20.09.2001)//Урядовий кур'єр. – 2001. – № 8. – 17.01.2001.
2. Закон України № 679-XIV від 20.05.1999 "Про Національний банк України"//Голос України. – 1999. – № 112. – 22.06.1999.
3. Постанова Правління НБУ № 246 від 28.09.1995 "Про затвердження Положення Національного банку України про кредитування"//Податки та бухгалтерський облік. – 2000. – № 9. – с. 59.
4. Анализ экономической деятельности клиентов банка / Под ред. О.И. Лаврушина.– М.: ИНФРА-М, 1996.– 80 с.
5. Дзюблюк О.В. Організація грошово-кредитних відносин в умовах ринкового реформування економіки України.– Дис. д-ра екон. наук.– К.: КНЕУ, 2000.– 439 с.
6. Коваленко В.В. Особливості кредитування підприємств і організацій у сучасних умовах // Фінанси України.– 1999.– №12.– С.47–52.
7. Сусіденко В. Принципи банківського кредитування: зміст, реалізація в умовах перехідної економіки // Банківська справа. – 1999.– №3.– С.37–43.
8. Тиркало Р.І. Кредитний ринок у системі фінансових ринків України // Фінанси України. – 1998. – №2. – С.26–34.
9. Чухно А.А. Капітал, кредит, процент, їх сутність і роль в економіці // Фінанси України.– 1997.– №9.– С.3–10.
10. Ющенко В., Лисицький В. Гроші: розвиток попиту та пропозиції в Україні.– К.: Скарби, 1998.– 286 с.

Тема 2. ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОТЕНЦІЙНОГО ПОЗИЧАЛЬНИКА

Поняття кредитоспроможності. Показники і коефіцієнти фінансової діяльності позичальника та методика їх розрахунку. Рейтингова оцінка показників діяльності потенційного позичальника. Аналіз кредитної історії позичальника. Ринкова позиція та ефективність менеджменту позичальника. Оцінка забезпечення кредиту. Оцінка ліквідності балансу позичальника. Показники платоспроможності позичальника:

коефіцієнти миттєвої, поточної, загальної ліквідності. Показники фінансової стійкості позичальника. Коефіцієнти маневреності і незалежності. Ефективність використання основного капіталу позичальника. Фондовіддача і фондомісткість. Показники рентабельності позичальника: рентабельність підприємства, акціонерного капіталу, активів, витрат, реалізованої продукції. Аналіз грошових коштів позичальника, їх оцінка і прогнозування. Аналіз дебіторсько-кредиторської заборгованості позичальника. Кредитна угода.

Рекомендована література:

1. Постанова Правління НБУ № 246 від 28.09.1995 "Про затвердження Положення Національного банку України про кредитування"//Податки та бухгалтерський облік. – 2000. – № 9. – с. 59.
2. Постанова Правління НБУ № 245 від 27.06.2001 "Про створення єдиної інформаційної системи обліку позичальників (боржників)//Офіційний вісник України. – 2001. – № 30. – 10.08.2001. – ст. 1363.
3. Наказ Міністерства економіки України № 77 від 11.04.2001 "Про затвердження Положення про порядок формування та ведення єдиної бази даних про підприємства, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство"//Офіційний вісник України. – 2001. – № 19. – 25.05.2001. – ст. 815.
4. Азаров М. Проблеми кредитування у сучасних умовах та формування процентних ставок за кредитами на регіональному рівні // Вісник НБУ. – 1999. - №8. – С. 21-24.
5. Анализ экономической деятельности клиентов банка / Под ред. О.И. Лаврушина.– М.: ИНФРА-М, 1996.– 80 с.
6. Вітлінський В.В. Поглиблений кількісний аналіз кредитоспроможності позичальника як засіб зниження кредитного ризику // Банківська справа.– 1998.– №6.– С.45-49.
7. Власова М.И. Анализ кредитоспособности клиента коммерческого банка // Банковское дело.– 1997.– №3.– С.20–23.
8. Дзюблук О. Проблеми підвищення ефективності кредитних операцій комерційних банків // Вісник НБУ. – 1998. - №9. – С. 55-56.
9. Дзюблук О.В. Перспективи вдосконалення кредитних операцій комерційних банків // Фінансові проблеми економіки перехідного типу. Зб. наук. праць.– Тернопіль: ТАНГ, 1997.– С.97– 100.
10. Єпіфанов А., Міщенко В. Проблеми кредитування та оцінки кредитоспроможності клієнтів // Банківська справа.– 1997.– №5.– С.39–45.
11. Заїка А. Проблеми взаємовідносин банку і позичальника //Економіка України, 1999.– №6.– С.33–37.
12. Карапетян Т. Кредитоспроможність позичальника та методи її оцінки // Вісник НБУ.– 1999.– №4.– С.20–25.
13. Ковалев В.В. Анализ финансового состояния предприятия и прогнозирование банкротства.– Спб., 1994.– 164 с.
14. Коваленко В.В. Особливості кредитування підприємств і організацій у сучасних умовах // Фінанси України.– 1999.– №12.– С.47–52.
15. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика.– К.: Знання, 2000.– 215с.
16. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємств.– К.: КНЕУ, 1999.– 132 с.

- 17.Пернарівський О.В. Оцінка кредитоспроможності позичальника // Фінанси України. – 1999.– №1.– С.19–22.
- 18.Потійко Ю.А. Аналіз кредитоспроможності підприємств в умовах ринкових відносин // Фінанси України. – 2001. - № 1. – с. 118-123.
- 19.Распутна Л. Формування кредитного портфеля комерційного банку з урахуванням ризику // Банківська справа. – 1999.– №4. – С.50–52.
- 20.Савлук М.І. Що заважає банкам кредитувати реальну економіку // Вісник НБУ.– 1999.– №12.– С.24–28.
- 21.Терещенко С. Оцінка фінансової стійкості підприємства. // Вісник НБУ. – 1999.– №11.– С.52–58.
- 22.Хімяк В. Оцінка платоспроможності як один із аспектів дослідження кредитоспроможності підприємств // Вісник НБУ.– 1999.– №3.– С.52–57.

4.1.2. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ І ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ПРО НАДАННЯ ПОЗИЧКИ

Семінарське заняття (2 години)

ПЛАН

1. Сутність кредитування. Теоретичні основи банківського кредитування.
2. Функції та принципи кредитування.
3. Характеристика умов, дотримання яких сприяє отриманню клієнтом позички в комерційному банку.
4. Кредитна заявка, її зміст і аналіз.
5. Умови кредитування. Прийняття рішень про надання позички.
6. Форми забезпечення повернення банківських позичок.
7. Механізм укладання кредитної угоди.

Тема 2. ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОТЕНЦІЙНОГО ПОЗИЧАЛЬНИКА

Семінарське заняття (2 години)

ПЛАН

1. Показники і коефіцієнти фінансової діяльності позичальника та методика їх розрахунку.
2. Рейтингова оцінка показників діяльності потенційного позичальника.
3. Аналіз кредитної історії позичальника.
4. Ринкова позиція та ефективність менеджменту позичальника.
5. Оцінка забезпечення кредиту.
6. Основні позиції кредитної угоди.

4.1.3.ТЕМАТИКА НАУКОВИХ ЕСЕ

1. Теоретичні основи банківського кредитування.
2. Функції та принципи кредитування.
3. Форми забезпечення повернення банківських позичок.
4. Показники фінансової діяльності позичальника та методика їх розрахунку.

5. Аналіз кредитної історії позичальника.
6. Оцінка забезпечення кредиту.
7. Аналіз дебіторсько-кредиторської заборгованості позичальника.
8. Класифікація банківських кредитів.
9. Методи надання і способи погашення кредитів.
10. Основні етапи процесу банківського кредитування.
11. Основні проблеми банківського кредитування в Україні.
12. Шляхи вдосконалення аналізу надійності позичальників.

4.2. МОДУЛЬ 2

4.2.1. ЗМІСТ ТЕМ ТА ПЕРЕЛІК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ, ЩО РЕКОМЕНДУЮТЬСЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 3. ПРОЦЕС БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

Сутність процесу банківського кредитування. Класифікація банківських кредитів. Методи надання і способи погашення кредитів. Диференціація позичкового проценту в залежності від облікової ставки, рівня інфляції, терміну позички, вартості депозитів, ступеню ризику, попиту на кредитному ринку, розміру кредиту, характеру і розміру забезпечення, ставок інших банків. Основні етапи процесу банківського кредитування. Моніторинг і контроль якості наданих кредитів.

Рекомендована література:

1. Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкруцтва" від 30.06.1999, № 784.– XIV.// Вісник НБУ.-1999.-№11-с.3-15.
2. Закон України № 2654-XII від 02.10.1992 "Про заставу"//Голос України. – 1992. – № 215. – 11.11.1992.
3. Постанова Правління НБУ № 246 від 28.09.1995 "Про затвердження Положення Національного банку України про кредитування"//Податки та бухгалтерський облік. – 2000. – № 9. – с. 59.
4. Постанова Правління НБУ № 245 від 27.06.2001 "Про створення єдиної інформаційної системи обліку позичальників (боржників)//Офіційний вісник України. – 2001. – № 30. – 10.08.2001. – ст. 1363.
5. Наказ Міністерства економіки України № 77 від 11.04.2001 "Про затвердження Положення про порядок формування та ведення єдиної бази даних про підприємства, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство"//Офіційний вісник України. – 2001. – № 19. – 25.05.2001. – ст. 815.
6. Гладких Д. Облікова ставка і ціна кредитних ресурсів // Вісник НБУ. – 1998. - №8. – С. 38-39.
7. Дзюблюк О.В. Перспективи вдосконалення кредитних операцій комерційних банків // Фінансові проблеми економіки перехідного типу. Зб. наук. праць.– Тернопіль: ТАНГ, 1997.– С.97– 100.
8. Єпіфанов А., Міщенко В. Проблеми кредитування та оцінки кредитоспроможності клієнтів // Банківська справа.– 1997.– №5.– С.39–45.

9. Заїка А. Проблеми взаємовідносин банку і позичальника //Економіка України, 1999.– №6.– С.33–37.
10. Коваленко В.В. Особливості кредитування підприємств і організацій у сучасних умовах // Фінанси України.– 1999.– №12.– С.47–52.
11. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика.– К.: Знання, 2000.– 215с.

Тема 4. КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ, ЙОГО КЛАСИФІКАЦІЯ

Поняття кредитного портфелю. Типи кредитів. Особливості функціонування кредитної лінії. Овердрафт як вид кредитування. Види кредитів згідно валюти кредитування, строків погашення, форми власності позичальників, організаційно-правової форми господарювання, видів економічної діяльності, галузей економіки, секторів економіки, методів погашення, кількості кредиторів, виду забезпечення, категорії ризику. Види кредитів згідно зв'язку кредиту із рухом капіталу. Види кредитів згідно сфери застосування. Види кредитів згідно участі держави. Регіональний розподіл кредитів. Вексельне кредитування як вид активних операцій комерційного банку. Факторинг як вид активних операцій комерційного банку. Лізинг як вид активних операцій комерційного банку. Форфейтинг як вид активних операцій комерційного банку. Види аналізу кредитного портфелю.

Рекомендована література:

1. Закон України № 2654-XII від 02.10.1992 "Про заставу"//Голос України. – 1992. – № 215. – 11.11.1992.
2. Постанова Правління НБУ № 246 від 28.09.1995 "Про затвердження Положення Національного банку України про кредитування"//Податки та бухгалтерський облік. – 2000. – № 9. – с. 59.
3. Гладких Д.М. Основні тенденції розвитку кредитного ринку в Україні, або Колективний портрет українського позичальника//Вісник НБУ. – 2001. – № 9. – с. 49 – 53.
4. Гребеник Н. Грошово-кредитний ринок України // Вісник НБУ.– 1999.– №11.– С.4–9.
5. Дзюблюк О. Проблеми підвищення ефективності кредитних операцій комерційних банків // Вісник НБУ. – 1998. - №9. – С. 55-56.
6. Дзюблюк О.В. Перспективи вдосконалення кредитних операцій комерційних банків // Фінансові проблеми економіки перехідного типу. Зб. наук. праць.– Тернопіль: ТАНГ, 1997.– С.97– 100.
7. Дзюблюк О.В. Організація грошово-кредитних відносин в умовах ринкового реформування економіки України.– Дис. д-ра екон. наук.– К.: КНЕУ, 2000.– 439 с.
8. Єпіфанов А., Міщенко В. Проблеми кредитування та оцінки кредитоспроможності клієнтів // Банківська справа.– 1997.– №5.– С.39–45.
9. Заїка А. Проблеми взаємовідносин банку і позичальника //Економіка України, 1999.– №6.– С.33–37.
10. Коваленко В.В. Особливості кредитування підприємств і організацій у сучасних умовах // Фінанси України.– 1999.– №12.– С.47–52.
11. Красникова О.М. З історії іпотечного кредитування в Україні // Фінанси України.– 1998.– №4.– С.69–73.

12. Краткосрочное кредитование: Современные формы: Учеб. пособие / Автор-сост. Н.Н. Дубовик.– К.: Ін-т банкірів банку “Україна”, 1996.– 76 с.
13. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика.– К.: Знання, 2000.– 215с.
14. Распутна Л. Формування кредитного портфеля комерційного банку з урахуванням ризику // Банківська справа. – 1999.– №4. – С.50–52.
15. Скаско О. Проблеми розвитку консорціумного кредитування в Україні // Вісник НБУ.– 1999.– №10.– С.20–21.

Тема 5. ПРОБЛЕМНІ ПОЗИЧКИ І ЗАСОБИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ БЕЗНАДІЙНИХ БОРГІВ

Сутність проблемних кредитів і основні причини їх виникнення. Причини виникнення проблемних позичок, що залежать від банку. Причини виникнення проблемних позичок, що залежать від позичальника. Причини виникнення проблемних позичок, що не залежать ні від банку, ні від позичальника. Діяльність банку по недопущенню появи проблемних позичок. Типові помилки при кредитуванні. Пролонговані і прострочені кредити. Механізм оздоровлення проблемних позичок. Претензійно-позовні заходи впливу на позичальників.

Рекомендована література:

1. Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкруцтва” від 30.06.1999, № 784.– XIV.// Вісник НБУ.-1999.-№11-с.3-15.
2. Закон України № 2654-XII від 02.10.1992 “Про заставу”//Голос України. – 1992. – № 215. – 11.11.1992.
3. Постанова Правління НБУ № 246 від 28.09.1995 “Про затвердження Положення Національного банку України про кредитування”//Податки та бухгалтерський облік. – 2000. – № 9. – с. 59.
4. Постанова Правління НБУ № 245 від 27.06.2001 “Про створення єдиної інформаційної системи обліку позичальників (боржників)”//Офіційний вісник України. – 2001. – № 30. – 10.08.2001. – ст. 1363.
5. Наказ Міністерства економіки України № 77 від 11.04.2001 “Про затвердження Положення про порядок формування та ведення єдиної бази даних про підприємства, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство”//Офіційний вісник України. – 2001. – № 19. – 25.05.2001. – ст. 815.
6. Азаров М. Проблеми кредитування у сучасних умовах та формування процентних ставок за кредитами на регіональному рівні // Вісник НБУ. – 1999. - №8. – С. 21-24.
7. Гребеник Н. Грошово-кредитний ринок України // Вісник НБУ.– 1999.– №11.– С.4–9.
8. Дзюблук О. Проблеми підвищення ефективності кредитних операцій комерційних банків // Вісник НБУ. – 1998. - №9. – С. 55-56.
9. Дзюблук О.В. Перспективи вдосконалення кредитних операцій комерційних банків // Фінансові проблеми економіки перехідного типу. Зб. наук. праць.– Тернопіль: ТАНГ, 1997.– С.97– 100.
10. Дзюблук О.В. Організація грошово-кредитних відносин в умовах ринкового реформування економіки України.– Дис. д-ра екон. наук.– К.: КНЕУ, 2000.– 439 с.
11. Єпіфанов А., Міщенко В. Проблеми кредитування та оцінки кредитоспроможності клієнтів // Банківська справа.– 1997.– №5.– С.39–45.

12. Заїка А. Проблеми взаємовідносин банку і позичальника //Економіка України, 1999.– №6.– С.33–37.
13. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика.– К.: Знання, 2000.– 215с.

4.2.2. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 3. ПРОЦЕС БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

Семінарське заняття (4 години)

ПЛАН

1. Сутність процесу банківського кредитування.
2. Класифікація банківських кредитів.
3. Основні етапи процесу банківського кредитування.
4. Методи надання і способи погашення кредитів.
5. Диференціація позичкового проценту в залежності від різних факторів.
6. Моніторинг і контроль якості наданих кредитів.

Тема 4. КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ, ЙОГО КЛАСИФІКАЦІЯ

Семінарське заняття (2 години)

ПЛАН

1. Поняття кредитного портфелю.
2. Типи кредитів.
3. Види кредитів.
4. Особливості функціонування кредитної лінії.
5. Овердрафт як вид кредитування.
6. Регіональний розподіл кредитів.
7. Види кредитів згідно категорії ризику.

Тема 5. ПРОБЛЕМНІ ПОЗИЧКИ І ЗАСОБИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ БЕЗНАДІЙНИХ БОРГІВ

Семінарське заняття (2 години)

ПЛАН

1. Сутність проблемних кредитів і основні причини їх виникнення.
2. Пролонговані і прострочені кредити.
3. Діяльність банку по недопущенню появи проблемних позичок.
4. Механізм оздоровлення проблемних позичок.
5. Претензійно-позовні заходи впливу на позичальників.

4.2.3. ТЕМАТИКА НАУКОВИХ ЕСЕ

1. Основні чинники диференціації позичкового проценту.
2. Маркетингова політика банку.
3. Моніторинг і контроль якості наданих кредитів.
4. Сутність проблемних кредитів і основні причини їх виникнення.
5. Пролонговані і прострочені кредити.
6. Механізм оздоровлення проблемних позичок.
7. Кредитна лінія як найбільш зручний для клієнтів вид кредиту.

8. Овердрафт як вид кредитування.
9. Регіональний розподіл кредитів в Україні.
10. Аналіз стану кредитного портфелю банку з точки зору якості.
11. Обов'язкове резервування залучених коштів і формування страхових резервів як методи підтримки фінансової стійкості банків.
12. Резервні фонди комерційних банків і джерела їх формування.

ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ДО МОДУЛЮ 1,2

1) Що з перерахованого не є принципом кредитування?

- а) ефективність використання
- б) цільове використання
- в) зворотність
- г) забезпеченість

2) Що з перерахованого не є різновидом кредитування

- а) факторинг
- б) андеррайтинг
- в) форфейтинг
- г) овердрафт

3) Вважається нормальним, коли в структурі активів частка кредитного портфелю становить

- а) до 50%
- б) 50-70%
- в) 70-90%
- г) 90-99%

4) Який з наведених факторів практично не впливає на ринкові ставки по кредитах і депозитах в Україні?

- а) облікова ставка НБУ
- б) рівень інфляції та інфляційні очікування
- в) стан виконання державного бюджету
- г) динаміка валютного курсу гривні

5) Кредит у сумі 1 000 000 грн. надано під 18% річних на 30 днів. Яку суму відсотків сплатить позичальник?

- а) 30 000
- б) 44 370
- в) 14 795
- г) 10 250

6) В спокійній ситуації на ринку ставки по „коротких” і „нічних” міжбанківських кредитах

- а) знаходяться між ставками по кредитах і по депозитах
- б) нижчі ставки депозиту
- в) дорівнюють ставці депозиту
- г) дорівнюють ставці кредиту

7) Станом на початок 2009 р. обсяг наданих короткострокових кредитів в Україні становив

- а) близько 20% кредитного портфелю
- б) близько 30% кредитного портфелю

в) близько 40% кредитного портфелю

г) близько 50% кредитного портфелю

8) Станом на початок 2009 р. обсяг наданих валютних кредитів в Україні становив

а) близько 30% кредитного портфелю

б) близько 40% кредитного портфелю

в) близько 50% кредитного портфелю

г) близько 60% кредитного портфелю

9) У структурі загального кредитного портфелю в Україні частка м. Києва складає

а) близько 15%

б) близько 25%

в) близько 35%

г) близько 45%

10) В останні роки питома вага кредитів державним підприємствам не перевищує 2-4% загального портфелю. Це пояснюється (оберіть 1 помилкову відповідь)

а) малою кількістю державних підприємств, що залишились

б) відсутністю у державних підприємств майна для застави

в) поганими судовими перспективами стягнення державного майна в разі неповернення позики

г) неефективністю господарської діяльності більшості державних підприємств

4.3. МОДУЛЬ 3

4.3.1. ЗМІСТ ТЕМ ТА ПЕРЕЛІК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ, ЩО РЕКОМЕНДУЮТЬСЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 6. КРЕДИТНИЙ РИЗИК ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ

Види банківських ризиків та їх характеристика. Ризики внутрішні та зовнішні, економічні та політичні, за активними та пасивними операціями, за балансовими та позабалансовими операціями. Кредитний, процентний, інвестиційний, валютний ризик, ризик ліквідності, інші види банківських ризиків. Сутність і механізм управління кредитним ризиком. Фактори, які формують його рівень: об'єктивні, суб'єктивні, системні, юридичні, кон'юнктурні, форс-мажорні. Система рейтингу банків CAMEL. Достатність капіталу, якість активів, менеджменту, доходність, ліквідність. Аналіз маркетингової політики банку. Диверсифікація активів і пасивів, лімітування, застава, формування страхових резервів. Методи управління процентним ризиком. Геп-менеджмент. Додатний, від'ємний, нульовий, кумулятивний геп. Дюрація як метод управління гепом.

Рекомендована література:

1. Постанова Правління НБУ № 246 від 28.09.1995 "Про затвердження Положення Національного банку України про кредитування"//Податки та бухгалтерський облік. – 2000. – № 9. – с. 59.

2. Постанова Правління НБУ № 245 від 27.06.2001 "Про створення єдиної інформаційної системи обліку позичальників (боржників)//Офіційний вісник України. – 2001. – № 30. – 10.08.2001. – ст. 1363.
3. Наказ Міністерства економіки України № 77 від 11.04.2001 "Про затвердження Положення про порядок формування та ведення єдиної бази даних про підприємства, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство"//Офіційний вісник України. – 2001. – № 19. – 25.05.2001. – ст. 815.
4. Азаров М. Проблеми кредитування у сучасних умовах та формування процентних ставок за кредитами на регіональному рівні // Вісник НБУ. – 1999. - №8. – С. 21-24.
5. Єпіфанов А., Міщенко В. Проблеми кредитування та оцінки кредитоспроможності клієнтів // Банківська справа.– 1997.– №5.– С.39–45.
6. Заїка А. Проблеми взаємовідносин банку і позичальника //Економіка України, 1999.– №6.– С.33–37.
7. Івасів Б. Економічний зміст та форми страхування кредитів // Вісник НБУ.– 1998.– №5.– С.51–58.
8. Ілляшенко С. Кредитні ризики та створення резервів для їх покриття // Вісник НБУ. – 1997. - №6. – С.39-41.
9. Куценко О. Резерви комерційного банку // Банківська справа. – 1998. - №3. – С. 59-62.
10. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика.– К.: Знання, 2000.– 215с.
11. Потійко Ю.А. Теорія і практика управління різними видами ризиків у комерційних банках//Формування ринкових відносин в Україні. – Збірник наукових праць. – Київ: НДІ Мінекономіки та з питань європейської інтеграції. – 2002. – вип. № 16. – с.40 – 42.
12. Распутна Л. Формування кредитного портфеля комерційного банку з урахуванням ризику // Банківська справа. – 1999.– №4. – С.50–52.
13. Савлук М.І. Що заважає банкам кредитувати реальну економіку // Вісник НБУ.– 1999.– №12.– С.24–28.
14. Ющенко В., Міщенко В. Управління валютними ризиками. Навчальний посібник. – К.: Знання. – 1998.

Тема 7. СТВОРЕННЯ РЕЗЕРВУ ДЛЯ ПОКРИТТЯ МОЖЛИВИХ ВТРАТ ВІД КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Аналіз стану кредитного портфелю банку з точки зору якості. Розподіл позичок за якістю. Обов'язкові резерви, встановлені НБУ. Резервні фонди комерційних банків. Джерела їх формування. Порядок розрахунку резерву під кредитні ризики.

Рекомендована література:

1. Постанова Правління НБУ № 246 від 28.09.1995 "Про затвердження Положення Національного банку України про кредитування"//Податки та бухгалтерський облік. – 2000. – № 9. – с. 59.
2. Постанова Правління НБУ № 279 від 06.07.2000 "Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків"//Офіційний вісник України. – 2000. – № 32. – 25.08.2000. – ст. 1378.

3. Постанова Правління НБУ № 244 від 27.06.2001 "Про затвердження Положення про порядок формування обов'язкових резервів для банків України"//Офіційний вісник України. – 2001. – № 28. – 27.07.2001. – ст. 1268.
4. Вітлінський В.В., Наконечний Я.С. Методи формування резервів на покриття кредитних ризиків // Фінанси України.– 1998.– №12.– С.46–54.
5. Дзюблюк О.В. Організація грошово-кредитних відносин в умовах ринкового реформування економіки України.– Дис. д-ра екон. наук.– К.: КНЕУ, 2000.– 439 с.
6. Івасів Б. Економічний зміст та форми страхування кредитів // Вісник НБУ.– 1998.– №5.– С.51–58.
7. Ілляшенко С. Кредитні ризики та створення резервів для їх покриття // Вісник НБУ. – 1997. - №6. – С.39-41.
8. Куценко О. Резерви комерційного банку // Банківська справа. – 1998. - №3. – С. 59-62.
9. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика.– К.: Знання, 2000.– 215с.
10. Пугачов М.І. Фонди гарантій повернення кредиту // Фінанси України. – 1999. – №11. – С.108–112.
11. Пуховкіна М., Клименко В. Основні напрямки регулювання кредитного ризику // Вісник НБУ. – 1999. - №5. – С. 37-39.

4.3.2. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 6. КРЕДИТНИЙ РИЗИК ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ

Семінарське заняття (2 години)

ПЛАН

1. Види банківських ризиків та їх характеристика
2. Сутність і механізм управління кредитним ризиком.
3. Методи управління процентним ризиком.
4. Система рейтингу банків CAMEL.
5. Основні засади геп-менеджменту.

Тема 7. СТВОРЕННЯ РЕЗЕРВУ ДЛЯ ПОКРИТТЯ МОЖЛИВИХ ВТРАТ ВІД КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Семінарське заняття (2 години)

ПЛАН

1. Аналіз стану кредитного портфелю банку з точки зору якості.
2. Обов'язкові резерви, встановлені НБУ.
3. Резервні фонди комерційних банків. Джерела їх формування.
4. Порядок розрахунку резерву під кредитні ризики.

ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ДО МОДУЛЮ 3

1) Оберіть 1 помилкову відповідь. Банки формують страхові резерви під

- а) цінні папери
- б) дебіторську заборгованість
- в) нараховані витрати
- г) нараховані доходи

2) Під субстандартні кредити банк формує страхові резерви у розмірі

- а) 2%
- б) 5%
- в) 20%
- г) 50%

3) Угода між двома банками про обмін процентними платежами має назву

- а) форвард
- б) ф'ючерс
- в) опціон
- г) своп

4) Що з наведеного не є методом зниження кредитного ризику?

- а) надання кредитів під забезпечення
- б) встановлення лімітів (граничного розміру кредиту)
- в) видача кредитів із плаваючою процентною ставкою
- г) контроль фінансового стану позичальника після надання кредиту

5) Ризик падіння валютного, фондового або кредитного ринку в цілому має назву

- а) галузевий ризик
- б) селективний ризик
- в) системний ризик
- г) ризик ліквідності

6) Який з наведених нижче елементів не входить до рейтингу CAMELS

- а) ліквідність
- б) менеджмент
- в) капітал
- г) кредити

7) Банк надає кредит у сумі 10 млн.грн. на 1 рік під 25% річних і залучає депозит у сумі 10 млн.грн. під 18% річних на 3 місяці. У цьому випадку банк використовує

- а) збалансований за строками метод управління
- б) незбалансований за строками метод управління
- в) метод управління гепом
- г) метод кумулятивного гепу

8) Банк має 15 млн.грн. кредитів категорії „під контролем”. Сформовані страхові резерви під ці кредити складають

- а) 150 тис.грн.
- б) 300 тис.грн.
- в) 750 тис.грн.
- г) 7,5 млн.грн.

9) При встановленні ставок по кредитах українські банки використовують переважно 2 методи ціноутворення

а) „встановлення ціни на рівні поточних цін конкурентів” та „розрахунок ціни на основі аналізу беззбитковості й забезпечення цільового прибутку”

б) „встановлення ціни на рівні поточних цін конкурентів” та „встановлення ціни на основі закритих чи відкритих торгів”

в) „витрати + прибуток” та „встановлення ціни на рівні поточних цін конкурентів”

г) „витрати + прибуток” та „встановлення ціни на основі закритих чи відкритих торгів”

10) Сума стандартних кредитів банку на початок року – 170 млн.грн., на кінець року – 150 млн.грн. Це означає, що загальна якість кредитного портфелю:

а) погіршилась

б) поліпшилась

в) не змінилась, адже стандартні кредити не є проблемними

г) дати відповідь на це питання неможливо

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ГРУПОВОЇ ТВОРЧОЇ РОБОТИ

Виконання групової творчої роботи має за мету **розкриття творчого потенціалу студентів** шляхом поглибленого дослідження та розробки шляхів вирішення однієї з найбільш важливих та актуальних проблем міжнародної економіки в межах тем Модулю 3. Кількість тем відповідає кількості навчальних груп; конкретні назви тем оновлюються щорічно і доводяться викладачем до студентів на початку семестру. Оптимальна кількість учасників творчої групи – 5-6 осіб, тобто в межах однієї академічної групи створюється 5-6 творчих груп. Принцип формування групи – **за списком в алфавітному порядку**, що забезпечує її спонтанне формування і запобігає створенню “сильних” і “слабих” груп. Студенти однієї академічної групи, розподілені на творчі групи, виконують роботу на єдину для всіх тему, що, одного боку, створює атмосферу здорової конкуренції, а з іншого, - допомагає викладачу порівняти та диференціювати результати, досягнуті кожною з груп. Після затвердження списків учасників творчих груп на початку семестру, кожна з них починає працювати **самостійно**, обираючи будь-які форми, методи, календарний графік роботи тощо. На групових засіданнях, кількість яких визначається також студентами, приймаються всі необхідні рішення: призначення виконавчого керівника групи, розподіл обов'язків, послідовність виконання комплексу робіт і таке інше. Одна група може обрати для себе принцип функціонального розподілу обов'язків (складання плану, збір матеріалів, аналіз даних тощо), друга – працювати за науково-практичними напрямками дослідження (географічні, галузеві аспекти тощо). Засідання груп відбуваються в позаакадемічний час за узгодженням з навчальним відділом.

Групова творча робота оформлюється як окреме наукове дослідження обсягом не менш 15 аркушів (шрифт, кількість знаків тощо як в наукових есе, див.п.3.2. плану). Результати дослідження доповідаються на фінальному семінарі академічної групи, який за календарем є днем проведення іспиту під час екзаменаційної сесії. Після доповідей представників груп, відповідей на запитання та захисту результатів дослідження викладач оголошує оцінку, що є однаковою для всіх членів кожної окремої творчої групи. Таким чином, це є і завершальний етап вивчення курсу, і - остання складова комплексної оцінки кожного студента (див.п.3.2. плану). Після невеликої технічної перерви (10-15 хвилин), що необхідно для остаточного підрахунку індивідуальних результатів за відповідними складовими, викладач оформлює екзаменаційну відомість і робить відповідні записи в залікових книжках студентів. **Іспит як форма семестрового контролю знань з курсу “Кредитування і контроль” не проводиться.**

5. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

План самостійної роботи студентів

№ з/п	Зміст самостійної роботи, завдання для опрацювання і виконання студентами	Кількість годин
1.	До теми 1 «ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ І ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ПРО НАДАННЯ ПОЗИЧКИ»: Прочитати сторінки від № 24 до № 69 посібника Вовк В.Я., Хмеленко О.В. Кредитування і контроль: навчальний посібник. – К: «Знання», 2008. – 460 с. Зробити аналітичну обробку прочитаного тексту (анотування, рецензування, реферування тощо). У письмовому вигляді сформулювати власну точку зору з стосовно опрацьованого матеріалу, використовуючи порівняння, зіставлення, узагальнення, зробити висновки.	3
2.	До теми 2 «ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОТЕНЦІЙНОГО ПОЗИЧАЛЬНИКА»: Прочитати сторінки від № 284 до № 326 посібника Вовк В.Я., Хмеленко О.В. Кредитування і контроль. Зробити аналітичну обробку прочитаного тексту (анотування, рецензування, реферування тощо). У письмовому вигляді сформулювати власну точку зору з стосовно опрацьованого матеріалу, використовуючи порівняння, зіставлення, узагальнення, зробити висновки.	3
3.	До теми 3 «ПРОЦЕС БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ»: Прочитати сторінки від № 260 до № 283 посібника Вовк В.Я., Хмеленко О.В. Кредитування і контроль. Зробити аналітичну обробку прочитаного тексту (анотування, рецензування, реферування тощо). У письмовому вигляді сформулювати власну точку зору з стосовно опрацьованого матеріалу, використовуючи порівняння, зіставлення, узагальнення, зробити висновки.	3
4.	До теми 4 «КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ, ЙОГО КЛАСИФІКАЦІЯ»: Прочитати сторінки від № 343 до № 376 посібника Вовк В.Я., Хмеленко О.В. Кредитування і контроль. Зробити аналітичну обробку прочитаного тексту (анотування, рецензування, реферування тощо). У письмовому вигляді сформулювати власну точку зору з стосовно опрацьованого матеріалу, використовуючи порівняння, зіставлення, узагальнення, зробити висновки.	3
5.	До теми 5 «ПРОБЛЕМНІ ПОЗИЧКИ І ЗАСОБИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ БЕЗНАДІЙНИХ БОРГІВ»: Прочитати сторінки від № 327 до № 342 посібника Вовк В.Я., Хмеленко О.В. Кредитування і контроль. Зробити аналітичну обробку прочитаного тексту (анотування, рецензування, реферування тощо). У письмовому вигляді сформулювати власну точку зору з стосовно опрацьованого матеріалу, використовуючи порівняння, зіставлення, узагальнення, зробити висновки.	3
6.	До теми 6 «КРЕДИТНИЙ РИЗИК ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ»: Прочитати сторінки від № 181 до № 193 посібника Вовк В.Я., Хмеленко О.В. Кредитування і контроль. Зробити аналітичну обробку прочитаного тексту (анотування, рецензування, реферування тощо). У письмовому вигляді сформулювати власну точку зору з стосовно опрацьованого матеріалу, використовуючи порівняння, зіставлення, узагальнення, зробити висновки.	3
7	До теми 7 «СТВОРЕННЯ РЕЗЕРВУ ДЛЯ ПОКРИТТЯ МОЖЛИВИХ ВТРАТ ВІД КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ»: Прочитати сторінки від № 377 до № 402 посібника Вовк В.Я., Хмеленко О.В. Кредитування і контроль. Зробити аналітичну обробку прочитаного тексту (анотування, рецензування, реферування тощо). У письмовому вигляді сформулювати власну точку зору з стосовно опрацьованого матеріалу, використовуючи порівняння, зіставлення, узагальнення, зробити висновки.	4
РАЗОМ:		22

6. ОСОБЛИВОСТІ РЕГЛАМЕНТУ ВИКЛАДАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Лекції для студентів-заочників проводиться за загальноакадемічними правилами відповідно до планів та графіків екзаменаційних сесій. Поряд із загальними вимогами щодо якості фахової підготовки студентів, однаковими для всіх форм навчання, специфіка викладання курсу для студентів-заочників обумовлює наступну організацію навчального процесу і кінцеву оцінку знань за складовими: 1) **відвідування лекцій** під час сесій – максимально 10 балів (конкретна величина розраховується за методикою, викладеною у пункті 3.2 для студентів денної форми навчання); 2) **виконання контрольної роботи**, що містить 2 питання, які студенти обирають самостійно в межах тем наукових есе для студентів очної форми навчання за принципом – одне питання з Модулю 1 і друге питання з Модуля 2. Обсяг кожного з питань, шрифт, знаки, рядки тощо регламентує вже згаданий п.3.2. плану. **В межах потоку студентів теми по кожному модулю не дублюються.** Кожне з питань має максимальну оцінку – 15 балів, тобто 30 – за обидва питання; контрольна робота має бути представлена не пізніше, як за тиждень до початку екзаменаційної сесії; 3) **іспит як фінальний контроль**, що складається письмово за графіком сесії. Екзаменаційний білет містить 3 питання в межах програмного матеріалу тем курсу (див.пп.4.1.1., 4.2.1.. 4.3.1. плану). **Конкретні питання екзаменаційних білетів до студентів не доводяться.** Відповідь на кожне з питань білету оцінюється максимально 20 балами. Таким чином, загальна кінцева оцінка формується як сума:

- 1) відвідування – 10
- 2) контрольна робота – 30
- 3) іспит – 60

РАЗОМ: - 100

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література¹

1. Бергер Д., Потлатюк В.С. Кредитування і контроль: Навчально-методичний посібник (у схемах і коментарях) - К.: Кондор, 2005. - 296 с.
2. Вовк В.Я., Хмеленко О.В. Кредитування і контроль: навчальний посібник. – К: «Знання», 2008. – 460 с.
2. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика. – К.: Знання, 2000. – 215 с.
3. Шевченко Р.І., Кредитування і контроль - К.: КНЕУ, 2002. - 183 с.

Додаткова література

1. Закон України № 2121-III від 07.12.2000 "Про банки і банківську діяльність" (із змінами і доповненнями, внесеними 20.09.2001)//Урядовий кур'єр. – 2001. – № 8. – 17.01.2001.
2. Закон України № 679-XIV від 20.05.1999 "Про Національний банк України"//Голос України. – 1999. – № 112. – 22.06.1999.
3. Закон України № 2654-XII від 02.10.1992 "Про заставу"//Голос України. – 1992. – № 215. – 11.11.1992.
4. Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкруцтва" від 30.06.1999, № 784.– XIV.// Вісник НБУ.-1999.-№11-с.3-15.
5. Наказ Міністерства економіки України № 77 від 11.04.2001 "Про затвердження Положення про порядок формування та ведення єдиної бази даних про підприємства, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство"//Офіційний вісник України. – 2001. – № 19. – 25.05.2001. – ст. 815.
6. Наказ Міністерства юстиції України № 13/5 від 26.02.1999 № "Про затвердження Інструкції про порядок реєстрації застав рухомого майна в Державному реєстрі застав рухомого майна"//Офіційний вісник України. – 1999. – № 9. – 19.03.1999. – ст. 365.
7. Постанова Правління НБУ № 244 від 27.06.2001 "Про затвердження Положення про порядок формування обов'язкових резервів для банків України"//Офіційний вісник України. – 2001. – № 28. – 27.07.2001. – ст. 1268.
8. Постанова Правління НБУ № 245 від 27.06.2001 "Про створення єдиної інформаційної системи обліку позичальників (боржників)//Офіційний вісник України. – 2001. – № 30. – 10.08.2001. – ст. 1363.
9. Постанова Правління НБУ № 246 від 28.09.1995 "Про затвердження Положення Національного банку України про кредитування"//Податки та бухгалтерський облік. – 2000. – № 9. – с. 59.
10. Постанова Правління НБУ № 279 від 06.07.2000 "Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків"//Офіційний вісник України. – 2000. – № 32. – 25.08.2000. – ст. 1378.
11. Азаров М. Проблеми кредитування у сучасних умовах та формування процентних ставок за кредитами на регіональному рівні // Вісник НБУ. – 1999. - №8. – С. 21-24.

---

¹ Вся рекомендована основна література знаходиться в бібліотеці НАУ

12. Анализ экономической деятельности клиентов банка / Под ред. О.И. Лаврушина.– М.: ИНФРА-М, 1996.– 80 с.
13. Банківська діяльність в Україні: Нормативно-правове регулювання – К.: КНТ, 2007. – 496 с.
14. Банківські операції: Навч. посіб. - К.: ЦУЛ, 2006. - 208 с.
15. Банківські операції: Підручник - К.: Т-во "Знання", 2006. - 727 с.
16. Банківські операції: Підручник - К.: КНЕУ, 2002. - 476 с.
17. Банківські операції. Підручник. – під ред. Мороза А.М. – К.: КНЕУ. – 2000. – 384 с.
18. Васюренко О.В. Банківські операції: Навчальний посібник - К.: Т-во "Знання", КОО, 2004. - 324 с.
19. Вітлінський В.В. Поглиблений кількісний аналіз кредитоспроможності позичальника як засіб зниження кредитного ризику // Банківська справа.– 1998.– №6.– С.45-49.
20. Вітлінський В.В., Наконечний Я.С. Методи формування резервів на покриття кредитних ризиків // Фінанси України.– 1998.– №12.– С.46–54.
21. Власова М.И. Анализ кредитоспособности клиента коммерческого банка // Банковское дело.– 1997.– №3.– С.20–23.
22. Геєць О.В., Домрачев В.М., Лондар С.Л. Основи банківської справи та управління кредитними ризиками: Навчальний посібник - К.: Європейський університет, 2004. - 237 с.
23. Гладких Д. Облікова ставка і ціна кредитних ресурсів // Вісник НБУ. – 1998. - №8. – С. 38-39.
24. Гладких Д.М. Основні тенденції розвитку кредитного ринку в Україні, або Колективний портрет українського позичальника//Вісник НБУ. – 2001. – № 9. – с. 49 – 53.
25. Гребеник Н. Грошово-кредитний ринок України // Вісник НБУ.– 1999.– №11.– С.4–9.
26. Дзюблюк О. Проблеми підвищення ефективності кредитних операцій комерційних банків // Вісник НБУ. – 1998. - №9. – С. 55-56.
27. Дзюблюк О.В. Організація грошово-кредитних відносин в умовах ринкового реформування економіки України.– Дис. д-ра екон. наук.– К.: КНЕУ, 2000.– 439 с.
28. Дзюблюк О.В. Перспективи вдосконалення кредитних операцій комерційних банків // Фінансові проблеми економіки перехідного типу. Зб. наук. праць.– Тернопіль: ТАНГ, 1997.– С.97– 100.
29. Єпіфанов А., Міщенко В. Проблеми кредитування та оцінки кредитоспроможності клієнтів // Банківська справа.– 1997.– №5.– С.39–45.
30. Заїка А. Проблеми взаємовідносин банку і позичальника //Економіка України, 1999.– №6.– С.33–37.
31. Збірник виробничих ситуацій з навчальної дисципліни "Банківські операції": Навчальний посібник - К.: КНЕУ, 1998. - 380 с.
32. Івасів Б. Економічний зміст та форми страхування кредитів // Вісник НБУ.– 1998.– №5.– С.51–58.
33. Ілляшенко С. Кредитні ризики та створення резервів для їх покриття // Вісник НБУ. – 1997. - №6. – С.39-41.
34. Калина А.В., Кочетков В.М. Банковское дело. Словарь-справочник. – К: МАУП. – 1998.

35. Карапетян Т. Кредитоспроможність позичальника та методи її оцінки // Вісник НБУ.– 1999.– №4.– С.20–25.
36. Ковалев В.В. Анализ финансового состояния предприятия и прогнозирование банкротства.– Спб., 1994.– 164 с.
37. Коваленко В.В. Особливості кредитування підприємств і організацій у сучасних умовах // Фінанси України.– 1999.– №12.– С.47–52.
38. Красникова О.М. З історії іпотечного кредитування в Україні // Фінанси України.– 1998.– №4.– С.69–73.
39. Краткосрочное кредитование: Современные формы: Учеб. пособие / Автор-сост. Н.Н. Дубовик.– К.: Ін-т банкірів банку “Україна”, 1996.– 76 с.
40. Куценко О. Резерви комерційного банку // Банківська справа. – 1998. - №3. – С. 59-62.
41. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємств.– К.: КНЕУ, 1999.– 132 с.
42. Михайличенко С. Облікова ставка НБУ: рівень, динаміка, принципи визначення//Вісник НБУ. – 1997. – № 3. – с.17 – 20.
43. Михайличенко С. Облікова ставка як основний монетарний інструмент регулювання грошово-кредитного ринку//Вісник НБУ. – 1997. – №7. – С. 45 – 52.
44. Пернарівський О.В. Оцінка кредитоспроможності позичальника // Фінанси України. – 1999.– №1.– С.19–22.
45. Потійко Ю.А. Аналіз кредитоспроможності підприємств в умовах ринкових відносин // Фінанси України. – 2001. - № 1. – с. 118-123.
46. Потійко Ю.А. Теорія і практика управління різними видами ризиків у комерційних банках//Формування ринкових відносин в Україні. – Збірник наукових праць. – Київ: НДІ Мінекономіки та з питань європейської інтеграції. – 2002. – вип. № 16. – с.40 – 42.
47. Пугачов М.І. Фонди гарантій повернення кредиту // Фінанси України. – 1999. – №11. – С.108–112.
48. Пуховкіна М., Клименко В. Основні напрямки регулювання кредитного ризику // Вісник НБУ. – 1999. - №5. – С. 37-39.
49. Распутна Л. Формування кредитного портфеля комерційного банку з урахуванням ризику // Банківська справа. – 1999.– №4. – С.50–52.
50. Савлук М.І. Що заважає банкам кредитувати реальну економіку // Вісник НБУ.– 1999.– №12.– С.24–28.
51. Скаско О. Проблеми розвитку консорціумного кредитування в Україні // Вісник НБУ.– 1999.– №10.– С.20–21.
52. Сусіденко В. Принципи банківського кредитування: зміст, реалізація в умовах перехідної економіки // Банківська справа. – 1999.– №3.– С.37–43.
53. Терещенко С. Оцінка фінансової стійкості підприємства. // Вісник НБУ. – 1999.– №11.– С.52–58.
54. Тиркало Р.І. Кредитний ринок у системі фінансових ринків України // Фінанси України. – 1998. – №2. – С.26–34.
55. Трофимов М.В. Банковская ссуда и способы обеспечения ее возврата. – М.: Перспектива. – 1996.
56. Хімяк В. Оцінка платоспроможності як один із аспектів дослідження кредитоспроможності підприємств // Вісник НБУ.– 1999.– №3.– С.52–57.

57. Чухно А.А. Капітал, кредит, процент, їх сутність і роль в економіці // Фінанси України.– 1997.– №9.– С.3–10.
  58. Ющенко В., Міщенко В. Управління валютними ризиками. Навчальний посібник. – К.: Знання. – 1998.
  59. Ющенко В., Лисицький В. Гроші: розвиток попиту та пропозиції в Україні.– К.: Скарби, 1998.– 286 с.
  60. Інформаційний сайт АУБ – <http://aub.org.ua/>
  61. Інформаційний сайт НБУ – <http://www.bank.gov.ua>
  62. Bond Cecil J. Credit management handbook: A Complete Guide to Credit and Accounts Receivable Operations – New York. 1993.
-

Укладач:

Гладких Дмитро Михайлович,
доцент кафедри фінансів і банківської справи

Відповідальний технічний редактор:
Цаплук І.В.

Підп.до друку. 26.08.2011. Формат вид. 60x80¹/₁₆
Папір офсет. № 1. Офс. друк. Гарн. «ArialCyr»
Ум. друк. арк. 1,06. Обл.-вид. арк. 0,63.

03151, Україна, м.Київ, вул. Вінницька.10
Телефон (044) 246-24-46
Факс (044) 246-24-44
E-mail: nam@nam.kiev.ua
Інтернет: www.nam.kiev.ua